

UČITELJSKI TOVARIŠ

Glasilo avstrijskega jugoslovanskega učiteljstva

Vse spise, v oceno poslane knjige itd. je pošiljati samo na naslov:

Uredništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani, Frančiškanska ulica 6.

Rokopisov ne vračamo.

Vse pošiljatve je pošiljati franko.

Učiteljski Tovarish izhaja vsak petek popoldne
Ako je ta dan praznik, izide list dan pozneje.
Vse leto velja . . . 10.— K
— pol leta . . . 5.— „
— štiri leta . . . 25.— „
posamezna številka po 20 h.

Za reklamne notice, pojasnila, poslana, razpise služb je plačati po 20 h za petit-vrsto.
Priloge poleg poštnine 15 K.

Za oznanila je plačati od enostolpne petit-vrste,
če se tiska enkrat . . . 16 h
dvakrat . . . 14 „
trikrat . . . 12 „
za nadaljna izvršenja od petit-vrste po 10 h.
Oznanila sprejema Učiteljska tiskarna (telefon št. 118).

Naročnino, reklamacije, to je vse administrativne stvari je pošiljati samo na naslov:

Upravništvo Učiteljskega Tovarisa
v Ljubljani.

Poštna hranilnica št. 53.160.

Reklamacije so proste poštnine.

Prihodnja številka „Učiteljskega Tovarisa“ izide dne 20. sept. 1918.

Zborovanje Zavezine delegacije.

Dne 3. in 4. septembra t. l. je zborovala v Ljubljani Zavezina delegacija po tem redu:

Dne 3. septembra se je ob 8. zjutraj sestala upravni odbor v Učit. tiskarni. Ta je razdelil došle dopise in predloge odsekom, ki so takoj nato začeli s posvetovanji. Ta posvetovanja so se vršila ves dan do 5. zvečer, ko se je zopet zbral upravni odbor, ki je zboroval do 9. ure zvečer.

V posvetovalnici mestnega magistrata se je začelo dne 4. septembra ob 1/2 9. uri zjutraj zborovanje delegacije, ki se je vršilo ves dan do 5. ure zvečer. Navzočih je bilo 98 delegatov in delegatij. Zborovanje je bilo vseskozi stvarno in zanimivo. Natančnejše poročilo objavimo prihodnjic.

Na popoldanskem zborovanju je bil najprej z velikim odobravanjem sprejet najni predlog, ki ga je utemeljeval tovariš Hinko Šumer in ki se glasi:

1. Vodstvo Zaveze se pozivlja, naj se obrne na deželne odbore svojega področja, da naj izplačajo učiteljstvu nove voine draginske doklade v polni izmeri.

2. V zvezi z Zvezo slovanskega učiteljstva v Avstriji, z Deutsch-österr. Lehrerbundom in s Splošnim odborom naprednih avstrijskih učiteljskih zvez naj podvzame skupno akcijo, da pride čimprej vse avstrijsko učiteljstvo do enotnih stalnih prejemkov, kakor jih imajo državni uradniki od XI. činovnega razreda naprej po kategoriji C.

3. V zvezi, navedeni pod točko 2., naj se doseže takojšnje izplačilo nabavnega prispevka, kakor ga uživajo državni uradniki.

Takoj po tem predlogu so bili po poročilu tov. E. G a n g l a soglasno in brez debate sprejeti predlogi tovarišev Flereta, Hreščaka in Pahorja in ki se glase:

I.

Zaveza bodi kot stanovska organizacija tudi kulturno-politiška ustanova slovenskega učiteljstva.

II.

Njen kulturni temelj so pravici krščanske etike, ker smo prepričani, da imajo zadnje in končno veljavno besedo o vsej naši bodočnosti pravne moči. Realizacije pravne ideala pa ni brez religije. Čim višje stoji pravost in pravo, tem lažje se dvigne narod tudi družabno in gospodarsko. Za nas slovenske učitelje more biti merodajna le taka etika.

III.

Kot stanovska organizacija zasledui Zaveza duhovne in gnotne koristi slovenskega učiteljstva.

IV.

Kot kulturno-politiška institucija ima Zaveza sistemizirati in organizirati:

- gospodarsko,
- politiško-obvestilno,
- ljudsko in lastno izobraževalno delo slov. učiteljstva.

Vse to delo slovenskega učiteljstva se ima vršiti v izrečno demokratskem in socialnem duhu, zakaj pravi socialni duh je obenem pravni duh. Družabno-nravno načelo mu bodi najvišja instanca.

Podružabljenje narodnega gospodarstva na temelju združniške misli, do skrajnosti izvedeno načelo demokracije v vseh panogah javnega življenja, kulturna, gospodarska in politična samouprava, proniknenje našega ljudstva s pridobitvami modernega družabnega vzgojeslovja z vsemi njegovimi ustanovami ljudske izobrazbe, kakor so: ljudske visoke šole, javne in potovalne knjižnice, čitalnice, predavanja, poučni tečajji itd. ter končno še smotri družabnega zdravoslovja: vse to tvori torišče organiziranega dela naše Zaveze.

V.

Politiško moč išči Zaveza in učiteljstvo v trajnem in neposrednem stiku ter v soglasju s koristim naroda. Pot do politične moči je torej: pospeševanje nravnih in gnotnih koristi ljudstva. Smotrena organizacija tega dela je naloga Zaveze.

Važen je tudi sklep, ki je bil sprejet na predlog blagajnika tov. Fr. L u z n a r i a in ki se glasi tako, da je treba od 1. januarja 1919. plačevati Zavezini blagajnici od vsakega člana po 20 K (doslej 16 K), oziroma od poročene učiteljice po 4 K (doslej po

2 K). S tem se izpremeni točki c) in h) člena IV. Zavezinega Poslovnega reda.

Posebno temeljita sta bila referata tov. Flereta o reformni učiteljski in o delu odseka za reformno šolstvo. Obe poročili je delegacija z odobravanjem spremljala ter stavljene predloge soglasno sprejela.

Končno so se izvršile dopolnilne volitve v odseke, oziroma se je izvršila njih rekonstrukcija. Demisije tajnika tov. Vil. R u s a delegacija ni vzela na znanje, temveč ga je na predlog tov. Anžona Germka iz Trsta soglasno in z velikim odobravanjem zopet izvolila.

Ob sklepu je bil sprejet predlog tov. Fr. Potokarja, naj se vodstvo Zaveze s peticijo obrne na vse pristojne deželne šolske svete zaradi oproščenja učiteljev iz vojaške službe, ker prihaja pomanjkanje učiteljev vedno občutnejše, kar je na veliko škodo našega šolstva in vedno bolj upadajoče vzgoje naše mladine.

Ker se je dosedanji velezaslužni urednik »Popotnika«, ravnatelj N e r a t, zaradi starosti in bolehnosti odpovedal svojim uredniškim poslom, mu je delegacija izrekla iskreno zahvalo za 36-letno požrtvovalno delovanje ter na njegovo mesto postavila novega urednika tovariša Pavla Flereta, nadučitelja v Letušu.

Shod kranjskega učiteljstva — prepovedan!

Kranjsko učiteljstvo brez ozira na narodnost in politično pripadnost je hotelo za dan 5. septembra t. l. sklicati v Mestni dom v Ljubljani shod z edino točko dnevnega reda: Gmotni položaj kranjskega učiteljstva.

C. kr. policijsko ravnateljstvo v Ljubljani pa je z odlokom z dne 3. septembra 1918, št. 2/6, ta shod prepovedalo. Odlok, ki ga navajamo dobesedno in doslovno, se glasi tako:

Gospodu

Juraju Režek-u mestni učitelj

v

Ljubljani,

Krojaška ulica 4.

C. kr. policijsko ravnateljstvo Vašo prijavo katero sta sopedpisovala gospoda učitelja Uhl in Jaklič, da se vrši dne 5. septembra 1918. ob 2. uri popoldne v veliki

dvorani Mestnega doma shod kranjskega učiteljstva ne more na znanje vzeti, ker ima tak shod značaj javnega ljudskega shoda, ki je v smislu § 6, črka b zakona z dne 5. maja 1918. drž. zakona št. 66 nedopusten.

Protij temu odloku prost je priziv na c. kr. deželno vlado Kranjsko, ki bi se moral vložiti tekom 14 dni, računši od dneva vročitvi sledečega pri c. kr. policijskemu ravnateljstvu v Ljubljani. Morebitni priziv nima odločilne moči.

C. kr. vladni svetnik in policijski ravnatelj:

Künigl.

Za ta shod so bile pripravljene te-le resolucije:

Kranjsko učiteljstvo, združeno v Deželnem slovenskem učiteljskem društvu, Slomškovi zvezi in krajinischen Landeslehrervereinu, zbrano na shodu v Mestnem domu v Ljubljani dne 5. septembra 1918, je sprejelo soglasno sledeče resolucije:

1. Deželni odbor se pozivlja, da prispeva k že dovoljeni državnj vojnodraginski dokladi za leto 1918. s 50%.

2. C. kr. osrednja vlada se pozivlja, da nemudoma izvrši sklep državne zbornice z dne 24. julija 1918., ki se tiče enkratnega nabavnega prispevka vsemu ljudskošolskemu in meščanskošolskemu učiteljstvu za leto 1918. v znesku 70 milijonov kron.

3. C. kr. vlada se pozivlja, da v svrhu sedanjim razmeram dostojne regulacije učiteljskih plač čimprej skliče kranjski deželni zbor.

4. Deželna in centralna vlada sta odgovorni in krivi posledic, ki bi nastale, ako se zahtevam. pod točko 1. in 2. takoj ne ugodj.

LISTEK

Svetovi zanemarjenih dimenzij.

Ravnokar sem prečital znamenito knjigo o koloidni kemiji, delo nemškega prof. dr. W. Ostwald: Die Welt der vernachlässigten Dimensionen, 1916. — Knjiga mi je napravila vtisk, kakor da mi je moderen čarovnik s čarovno palico odprl nov svet. Še nikoli nisem doživel tako silovito resničnosti genetične noetike (noetičnega evolucionizma), resničnosti obeh njenih temeljnih tez: 1. Logogenetične teze, ki uči, da je razum rastoča in nastojna količina. Logogenetični tezi je razum posebno svojstvo elasto-plastičnega duha, ki se v intimnem kontaktu s narodo prisposobi (akomodira) nje oblikam, predmetom in dogodkom, pridobi torej baš s to prisposobnostjo zmožnost zanesljivega spoznanja; 2. ideogenetične teze, ki v nezavednem delu kaže, kako so pojmi kon-

funktionalno (sotrudno) rastoče in nastojne količine in zahteva v zavednem delu, da se ta sotrudnost smotreno izrabi in organizira. Tako postane princip svobodnega dogovora (sporazuma) spoznavajočih oseb (noetov) temeljno načelo tudi za veljavo pojmov v filozofiji, tudi filozofija izključuj brutalni princip osebne, enostranske nasilnosti, kamor spada v prvi vrsti vsaka filozofska trditve brez genetičnega dokaza.

Prevratne spremembe je prouzročila mlada koloidna kemija z radiokemijo v kraljestvu kemičnih pojmov, tudi trdi, mrtvi atomi so oživele in postali tekoče in nastojne količine. Genetična noetika, objektivna podlaga vsaki znanstveni filozofiji, izvrši v kraljestvu duha tako radikalno revolucijo, kakoršne doslej ni še doživela kulturna zgodovina! Res, odpirajo se pred nami novi svetovi zanemarjenih dimenzij.

Čudna dvojnost slučajev! Komaj sem odložil Ostwaldovo strogo naravoslovno knjigo, že mi je prišla v roke druga čudovita knjiga o drugem svetu zanemarjenih dimenzij, a po principu dotikajočih se ekstremitov je posegel to pot slučaj o na-

sprotni konec mislečega duha — v bogoslovje. Naš učeni bogoznanec dr. Franc Grivec je izdal knjigo z naslovom »Pravoslavje« in z njo odprl marsikomu nov svet zanemarjenih dimenzij, kakor smemo po pravici imenovati tudi moderni verski problem.

Pravoslavje: tudi del splošne kulturne revizije. Že pred svetovno vojno je mogočno oživel verski problem v moderni filozofiji, v objektivnem, genetičnem in primerjajočem bogoslovju, v katoliškem modernizmu, v teozofskih in antropozofskih družbah, v okultizmu, posredno tudi v takozvanem etičnem pokretu, v organiziranem »monizmu« in filozofskem racionalizmu. Nikjer pa ni prodrla svobodna verska zavest, razdrobivši vse dogmatične verige, s tako silo na dan kakor v ruskem pravoslavju v obliki »bogoiskateljev« in sektantov: svobodni Bog svobodne verske zavesti! Dr. Fr. Grivec navaja Pankratova, da se po gostilnah in delavnical, kjer se je nekdanj govorilo o politiki, zadnja leta govori o Bogu in o veri. Pri čaši toplega čaja se preprosti in polizobraženi Rusi živahno razgovarjajo o Bogu in prepirajo o verskih vprašanjih.

Prvo mesto med ruskimi bogoskateljji zavzema mistik Vladimir Sergejevič Solovjev (1853—1900), filozof svobodne teozofije, svobodne teurgije in teokracije.* Solovjev je napisal 1889 v francoskem jeziku knjigo: La Russie et l'église universelle (Rusija in vesoljna cerkev) ter praviljal pot zedinjenju pravoslavja in katolicizma. Sam je prestopil 18. febr. 1896 v katoliški kapeli v Moskvi formalno v katoliško cerkev. Njegovi upi se niso izpolnili in obupal je končno nad velikim poslanstvom Rusije (dr. Z. Grivec, Čas, 1917): »Meni se zdi, da se Rusija kot celoten državno-narodni organizem ne bo zedinila z Rimom. To je sicer edino, kar bi jo moglo rešiti. Toda, ali ni prepozno?« in knez-filozof E. Trubeckoj piše o njem: Zedinjenje cerkva, njegova ideja ljubljenska, ni bila v njegovi duši samo ideja, ampak tudi živo, istinito dejstvo. V zgodovini krščanstva naših dni bo zavzemala ličnost Vladimirja Solovjeva zaslužno mesto spoznavalca univerzalnega kr-

Prim. predgovor razprave »Henri Bergson«, Ljubljanski Zvon, 1917 in Čas, 1917: dr. F. Grivec Vladimir Sergejevič Solovjev.

se pomika mimo škofije, po Stritarjevi ulici, po Frančiškanskem mostu, po Wolfovi ulici. Občinstvo spremlja svoje učiteljstvo s simpatijami. Mnogoteri pest se stisne. Kletev vseh src valovi do naših zatiralcev! Kjer se izliva Wolfova ulica na Kongresni trg, stoji policijski kordon. Nihče ne sme naprej. Uradnik policije zahteva razhod, zakaj tudi vojaštvo je komsignirano. Mnogi se okrene na pot proti Marijinemu trgu, prepevaje navdušene pesmi. Ustavi se pred Prešernovim spomenikom, kjer izrazi svoja čustva v veličastnem spevu. Potem se mirno razide. Večina odide na vrt hotela Strukelj, kjer iznova pri-sega zvestobo in ednost ob plamtečih govorih in dvigujočih pesmih. Brez najmanjšega kaljenja miru in reda odide skupina za skupino proti svojemu domu, ki sprejme vsakega s staro tesnobo, a z novim upanjem, da se bliža konec trpljenja!

Duše vseh goré kakor kresovi, ki naznanjajo vsemu kulturnemu svetu: »Razumere, ki moré kranjsko učiteljstvo, niso le kranjski, niso le avstrijski, niso le evropski, ampak so svetovni kulturni škandal!«

Tako svečanostne, tako resne in tako dostojne manifestacije učiteljstva Ljubljana še ni videla. Dvanajsta ura je odbila. Naj živi stanovska zavednost, ednost in solidarnost! Kdor jo ruši posej, kdor ni sedaj z nami — ta je samega sebe vrge iz učiteljskih vrst! Naj živi sreča junaška!

Kakor že rečeno, vsa javnost stoji ob strani učiteljstva. O prepovedanem shodu ljubljanski listi simpatično poročajo. »Naprej« končuje svoje poročilo s temi besedami:

»Naše učiteljstvo je razburjeno do skrajnosti, dolžnost je odgovornih činite-ljev, da dajo učiteljstvu, kar mu gre, da ne pride do katastrofe, zaradi katere bi največ trpela naša deca. Na drugi strani pa apeliramo na vse kranjsko ljudstvo, da je solidarno z učiteljstvom ter da energično zahteva, da se učiteljskim zahtevam ugodí. Dolžnost vsega naroda je, da ob nobenem pogojem ne dovoli, da se še dalje daje našim kulturonoscem tako malo plače, da se še enkrat na dan ne morejo nasititi. — Da je socialistično delavstvo solidarno z učitelji, ni treba še posebej poudarjati, toda to ne zadostuje. Ves narod naj gre v boj za učitelje, da se prepereči kulturni škandal, ki nam preti. — Občine in vse druge korporacije, stranke in posamezniki morajo zadržati svoje sile pa bomo videli ali je močnejša odprna sila ali krivica! To je obenem skupen interes vsega naroda in tudi — države! — Učiteljstvo je včeraj jasno govorilo, sedaj naj govori ves narod, ker je tako bodo učitelji zmagali.«

Krvice, ki jih ne odpuščamo.

Naš pisatelj Ksaver Meško je napisal v mesečniku »Zemski svet« pod zgornjim naslovom besede, ki prav nakratko, a živo rišejo na eni strani bedo slovenskega, posebno kranjskega učiteljstva, na drugi strani pa brezsrčnost, krutost in brezobzirnost onih kogov, ki režejo učiteljstvu kruh. Meško piše: Najhuje sem zameril v vsem življenju dve krivici. Ne storjeni meni osebno. Na take se človek pojezi, morda skloni, od njih potrpi, za čas glavo, a jo čez čas veder in pomlajen spet dvigne in pravi: »Ah, pa hočem biti jaz močnejši od krivice in z dobrim premagati zlo«. Pa odpusti in pozabi.

A dveh ne morem pozabiti in odpuščati.

Prva je bila: Pijan sosed je prišel nad mojo mater, ko je delala na njivi, in jo je

šestantva, ki je znal v sebi združiti in si živo prisvojiti vero ločenih cerkva. S tem, da je priznaval neomejeno pravico svobodne raziskave in osebne prepričanja, je stal istočasno tudi v protestantskem razmerju do sv. pisma, v religioznomističnem in nacionalno znastvenem.

Zmagoslavno prodira duh časa s prapornom svobode in demokratizma v zadnje trdnjave imperializma. Imperializem različnih sistemov je vstvaril mehanečne, heterogene komplekse z orožjem slepe brutalne sile in čustvom strahu, katera edina mu dajeta še nadaljno živomožnost. A duh posameznih delov kompleksa, pravzaprav kastične mase, je polagoma oživel in prišel k samozavesti s protestom proti regulativu brutalne sile in strahu: idealne dušne sile so nas obudile, idealne dušne sile naj nam vladajo, naj nas združijo v enoto! Tako se izvrši prestava (metatoza) in nova sinteza avtonomnih elementov po obeh regulativih skupnega kulturnega ideala in skupnega gospodarskega interesa. In kaj bo sedaj s pravoslavjem? Z ustanovitvijo ruske komunistične republike in z umorom carja je izgubilo svojega papeža - imperatorja ter

dobilo popolno svobodo odločitve. Ali ostane ta svoboda trajna? V kateri smeri jo izkoristi pravoslavje? Da si poišče novo sintetično obliko centralizma (cerkvenega imperializma) ali proglasi tudi za vero analitični princip individualne avtonomije (samoodločbe), decentralizacije (religiozno depopulata), svobodnega razvoja verske zavesti? Nerazveseliv duh nezapanja govori iz oklica moskovskega patriarha Tihona, ki sklicuje za 15. avgusta 1918 splošen cerkven koncil in svari pred »latinsko nevarnostjo«. Že leta 1915. je zapisal K. Nötzel (Das heutige Russland, 1915): Rusija predstavlja danes veliko preizkušaljšče za evropsko kulturo.

Kakor postaja goščava tem nepreglednejša, tako se tudi preja pravoslavja tem gosteje krotoviči in vozla, čim globlje prodiraš v tisočletni pragozd njegovega problema. V pravoslavju razlikujemo namreč: 1. uradno pravoslavje; 2. menišvo; 3. ljudsko pravoslavje; 4. staroverstvo; 5. bogoiskatelstvo; 6. sektantstvo; 7. versko filozofijo ruske inteligence pod vplivom protestantizma in modernizma, ki vedno iznova opozarja na vseskozi moderni značaj pravoslavja, posebno zaradi tega, ker se baje njegova duhovščina

pretepel. Pretepel zaradi stvari, ki je bila ona na njej čisto nedolžna.

Kako naj pozabi to sin? In če bi živel tisoč let, ne bi pozabil...

Druga je: Stranka, ki je imela in ima moč v naši domovini, v naši najbolj slovenski kronovini, stranka, ki bi bila dolžna svojim načelom, da stoji vedno na braniku za pravico, je plačevala in menda še plačuje — saj ima v sedanjem času vso moč v rokah, le par ljudi, ki so jasno povsedečili s svojimi deli, da niso »iz naroda« — najslabše v vseh avstrijskih deželah svoje učiteljstvo, sinove in hčere našega ljudstva, kri od naše krvi, meso od našega mesa. In ti mučeniki imajo družine, imajo otroke. Ali ne tepejo lastni rojaki teh otrok, ali ne teptajo tem otrokom njih mater in očetov? — Je li čudo, ako pri teh plačah nešteti, posebno mlade učiteljice, ki nimajo ne za svadnanj kruh ne za obleko, propadejo duševno in telesno? Kdo bo dal odgovor zanje? — Ni dolgo tega, kar mi je pisala učiteljica, ki je ne poznam po obrazu, in ne ona mene, in me je prosila, naj ji posodim — šest kron. Rekel sem si: »Kako težka mora biti njena beda, sicer ne bi prosila za tako bagatelo!« — A če druga gre in se proda, jo svet obsoja. Pa ima pravico? Zakaj ne pogleda dalje in globlje in ne vpraša: Kdo je kriv?

Kako bi odpustil tako krivico človek, ki se čuti vsem in tudi tem zapostavljenim in prikrajšanim brata?

Quem dii ...

Nekje na Štajerskem je bil nadučitelj 22 mesecev po nedolžnem v zaporu, ker so ga njegovi osebni sovražniki, ki so se skrivali kot zaupniki za žandarmarijo, očrnil, da se čuti Jugoslovana, in da je pristaš jugoslovanske ideje. (Da, to je res, ali v smislu majniške deklaracije.) Zaradi tega je bil pod strogo vojaško disciplino in kontrolo, ki ga je trpinčila na vsakovrstne načine: občutil je mnogo bridkega in grenkega ter pretrpel mnogo gorja. Pozneje ga je nekdo denunciral, da je izustil besede, da so Srbi naši bratje, da bi morali biti združeni s Srbi, in da so Slovenci krivi, ker je prišlo do vojne. Od vsega tega ni bila resnična niti ena beseda. Vendar je prišel nadučitelj v preiskovalni zapor in bil obsojen, ne da bi bili prišli k obravnavi obrekovalci in njegove priče. Odpuščen je bil iz službe in njegova družina brez sredstev in vsakršne podpore izročena bedi. Živeti je morala od podpore svojih sorodnikov in raznih narodnih dobrotnikov. V teh nadlogah in stiskah se je uboga družina moralo seliti iz kraja, dasi je bila voljna plačevati stanarimo. Vsled županovega in župnikovega hujskanja sta prišla načelnik krajnega šolskega sveta in njegov namestnik sredi najhuje zime meseca januarja snemat vrata v voditeljevo stanovanje, da tako postavita ubogo nadučiteljevo rodovino pod mrzlo zimsko nebo. Nesla sta vrata shranit v cerkvenikovo klet. Krajni šolski svet je sicer sklenil, da počaka do pomladi, a dobrosrčne (?) in usmiljene (?) gospode je vodila slepa strast. Največje veselje sta kazala pri tem človekoljubnem delu župan in župnik. Dva nadučiteljeva sinova sta bila v gimnaziji, gosp. župnik se je pa spozabil tako, da je pisal ravnateljstvu pismo, naj ne sprejme v šolo nadučiteljevih sinov. Ker se je nadučitelj čutil nekrivega, vložil je ugovor in prosil za novo razpravo, pri kateri se mu je popolnoma posrečil dokaz resnice. Tiral je pred sodnika svoje prijatelje in sovraž-

Krvice, ki jih ne odpuščamo.

Naš pisatelj Ksaver Meško je napisal v mesečniku »Zemski svet« pod zgornjim naslovom besede, ki prav nakratko, a živo rišejo na eni strani bedo slovenskega, posebno kranjskega učiteljstva, na drugi strani pa brezsrčnost, krutost in brezobzirnost onih kogov, ki režejo učiteljstvu kruh. Meško piše: Najhuje sem zameril v vsem življenju dve krivici. Ne storjeni meni osebno. Na take se človek pojezi, morda skloni, od njih potrpi, za čas glavo, a jo čez čas veder in pomlajen spet dvigne in pravi: »Ah, pa hočem biti jaz močnejši od krivice in z dobrim premagati zlo«. Pa odpusti in pozabi.

A dveh ne morem pozabiti in odpuščati.

Prva je bila: Pijan sosed je prišel nad mojo mater, ko je delala na njivi, in jo je

še ni organizirala kot posebna vladajoča kasta. Vsak posamezni del nam predstavlja zopet problem zase, a najbolj zanima problem večine: ljudsko pravoslavje, v katerem se razodeva pristen in prvoten značaj ruskega duha. Ruski duh, tista orjaška zagonetna sfinja, v katere skrivnosti so predirali največji ruski duhovi (Gogolj, Dostojevskij, Tolstoj, Turgenjev, Merežkovskij, Honjakov, Solovjev). Danes hočemo podati le par reflektov, ker analiza ruskega duha potrebuje dela za debelo knjigo. Pravo je zadel St. Tyszkiewicz (Stimmen der Zeit, 1918) z opevbo: skoro bo tisoč let, da je uvedeno v Rusiji krščanstvo in da istočasno veljajo predpisi poganske morale. Kulturna in socialna beda nam kaže rusko ljudstvo v nizavah primitivnega prirodnjaštva, v katerih ubogi, neizobraženi človek neprestano trepeče pred duhovi in čarovnimi močmi obližja, polovico življenja mu vzame večji strah, da se ne pregreši proti predpisom »tabu«, a če se je pregrešil, »o-čistišči«, mu drugo polovico izpolnijo »očistiševalni obredi«. In koliko je tega poganskega praznovernega in vražastega formalizma v ruski pobožnosti? Slovenski kmet ni je po vrnitvi iz ruskega ujet-

ništva podobno slikal ruske razmere: »V Rusiji vlada neumnost, nesnaga in nemarnost z nagajko. Ruski kmet se z eno roko križa, z drugo krade; z jezikom moli, s telesom nečistiše«. Umestna bi bila posebna raziskava, v koliko je odvisen ruski svetočežni pesimizem in ruska stoična pasivna rezistenca od azijske bližnje pasivnega bramanizma in budizma? Na vsak način nam ta kulturna zacstalest in nečloveško trpljenje ruskega, v jedru dobrega ljudstva vzbujajo globoko sočutje in usmiljenje, nikakor pa nam ne more biti ta »ruski duh« kulturni ideal, h kateremu se naj vrne naš nacionalistični zapad. Trajna kulturna veljava ostane samo njegova očiščena bogovernost, njegovo iskreno, elementarno bogoiskatelstvo v organični sintezi z zapadnim racionalizmom kakor najboljša obramba proti orkanu ljudskega sovraštva, ki zadivlja v slepi strah in maščevalnosti po končani vojski, ko se izve vsa resnica, ko pride beseda in čustvo zopet do pravice in svobode.

Tudi temeljito, učeno in previdno delo dr. Fr. Grivca nam govori na vsaki strani o nepreglednih težavah pravoslavne problema. Čeprav ustajajo tudi pred njim izvečine sama težka, usodna vprašanja

nike, da pod prisego izpovedo o nadučiteljevem političnem mnenju. Sam župan, najhuji njegov osebni sovražnik ni mogel pod prisego ničesar obtežilnega izpovedati. Obrekovalci pa je deloma preklicali prvotno izpoved. Nadučitelj je bil oproščen in zopet nameščen na prvotnem svojem mestu, a deželni šolski svet mu ni hotel izplačati 16 mesečnih zaostankov. Vložiti je moral priziv na ministrstvo za uk in bogočastje. Že 18 mesecev pričakuje rešitve, a zaman. Ko je bil pa obsojen, so mu ustavili plačo v osmih dneh. Vsakdo bi mislil, da ga bodo sedaj njegovi sovražniki pustili na miru, toda ne, ker nimajo čuta sramu. Naj navedem zgled. O počitnicah je prišel njegov sin dijak na povabilo v rojstni kraj fotografirat. Za plačilo je dobil nekaj živil. Ko se je vračal, mu je že pred kolodvorom odvzela žandarmarija vse, ker je prišla ovadba iz dotičnega kraja. Letos je zopet šel v tisti kraj; gosp. župnik je šel nad stranko ter jo hujskal, čes, zakaj mi daste streho? Sodbo o postopanju tega častitljivega moža, ki bi moral učiti ljubezen do bližnjega, naj si napravi vsakdo sam. Kdo povrne vso škodo, ki so jo storili ti ljudje ubogi učiteljevi družini, kdo zaceli njene duševne rane, kdo uteši duševne boje, ki jih je pretrpela učiteljeva žena in otroci, med tem ko se je njih reditelj boril za dom in cesarja. Odkar so ga izpustili iz zapore, se nahaja v vojaški službi. Vso zimo je bil v okopih, v ledu in snegu na odprtem polju med bobnečim ognjem, četudi je že 46 let star. V ofic. šolo ga niso sprejeli, čes, da je prestar (za okope je bil pa dober.) Koliko telesnih muk, zaničevanja in duševnih bolesti je moral pretrpeti ta mučenik, ni lahko popisati. In kdaj bo konec trpljenja 46 let staremu vojaku? To je usoda slovenskega učitelja!

Na delo!

Velika mizerija je zavladala med učiteljstvom, ali te mizerije smo si večinoma sami krivi. Vse preveč jadikujemo, pa pre malo delamo. Delati je treba: z delom vzbudim v ljudstvu spoštovanje do sebe, pa tudi do stanu. Niso plače krive našemu slabemu položaju, ne, temveč ponajveč naše zabavljanje.

Treba nam je demokratičnega duha. Naše organizacije moramo preosnovati, premoviti. Da bi društva ne samotarila, je treba vednega stika z vodstvom »Zaveze«. Direktive morajo prihajati odzgoraj. Ako se ustanovi pri »Zavezi« stalno tajništvo, ne sme biti nekako dopisujoče mesto, temveč posvetovalno, potovalno. Da bi imelo učiteljstvo v družtvih oporo v vseh zadevah, bi se morala društva večkrat osebno nadzorovati, ali človekoljubno nadzorovati, ne le suhoparno. Zato bi morala imeti »Zaveza« na strani poseben sklad, ki bi bil za taka pota v korist učiteljstva, ker nihče ni dolžan delati zastonj. Ta kapital bi prišel vsem prav, bil bi v splošno korist.

Samosvoje aprovizacije ne zmore nobeno društvo, ali vse kranjsko učiteljstvo skupno pa lahko stori mnogo v blagor učiteljstva. Kakor se je že nekdo oglašil v »Tovarišu«, bi bilo kaj takega že zdavnaj potrebno, pa smo spali in zabavljali!

Potem pa naše knjižnice! Premalo člani izposojujejo knjige. V tem oziru nam je treba strogih odredb. Voditi bi morali seznam vseh izposojenih knjig. Društvene člane bi bilo treba opetovano opozarjati na korist branja dobrih knjig, zanikarneže celo izključiti za kazen iz društva. Saj mora vendar vsak učitelj vedeti, kolike